

Orvelte is heel Drenthe in één dorp

Zwaantje Berghuis en Fennigje Eefting bij boerderij Flintenweg 2.

Café Warmolts in 1930. FOTO'S DRENTS ARCHIEF

Monumentale boerderijen op en kluitje. FOTO SAKEL ELZINGA

Het Drentse landschap kreeg flinke opoffers van de vernieuwingsdrang in de naoorlogse jaren. Karakteristieke boerderijen en brinkjes verdwenen in rap tempo. Gelukkig hebben we de foto's nog. En Orvelte. Nu is er ook een boek/gids over het meest Drentse dorp van Drenthe.

ED VAN TELLINGEN

Als er één dorp is in Drenthe dat een blauwdruk vormt voor het verhaal van het esdorp, dat model staat voor het cultureel-historisch erfgoed van Drenthe en waar monumenten samenklonen als een groep hangjongeren, dan is dat Orvelte.

Maar dat is het gekke: een fatsoenlijk boek over Orvelte is er niet. Wás er niet. Want deze week verschijnt *Orvelte. Het dorp en zijn monumenten*. Niet alleen een handzaam boek en plaatwerk over Orvelte en omgeving, maar tevens een gids voor toerist en Drent. De geschiedenis van elk monument komt tot leven. Bertus Boivin schreef het, in opdracht van de stichting Het Drentse Landschap. Met uitgeverij Koninklijke Van Gorcum in Assen als stevig gebint volgens beproefd Drents recept.

„Het werd hoog tijd dat we dit cultureel erfgoed onder de aandacht brengen”, zegt Eric van der Bilt, directeur van Het Drentse Landschap, de stichting die de 64 rijksmonumenten op een klein stukje grond beheert. Daaronder vallen tien boerderijen, stookhokken, schaapskooien, een zuivelfabriek, een smederij, een informatiecentrum en maalderij.

Uiteindelijk draait de geschiedenis van Drenthe om schapenpoep

rijen. Van der Bilt: „Orvelte is een van de iconen van Drenthe. En daar komen jaarlijks wel 150.000 toeristen.”

Op de dag waarop Orvelte kopje onder gaat in hevige hoosbuien, zitten we in de voormalige grupstal van een zogenaamde inplaatser: restaurant Schapendrift, een boerderij uit de achttiende eeuw die oorspronkelijk aan de Julianastraat 1 in Westerbork stond. Boivin wijst op de aangebouwde schaapskooi. „Bijna alle boerderijen hadden een eigen kooi. 's Ochtends kwam de scheper langs, de deuren gingen open en de schapen volgden hem.”

Schapen en Drenthe. Uiteindelijk draait de geschiedenis van de provincie om poep. Mooier kunnen we het niet maken. Zonder schapen geen mest in de potstal en zonder mest geen vruchtbare grond voor de gewassen. Poep was belangrijk. Geen toeval dat iedereen het *huusie* dicht

bij het erf had. Het verhaal gaat dat je in Drenthe wel bij een ander mocht eten, maar je poepte thuis. Op het tonnetje, dat je leeggooiden tussen de rabarber en de boerenkool.

Waarom bleef Orvelte zo'n gaaf Drents dorp? En waarom was burgemeester Louis Teunis Lieve van Westerbork in de jaren zestig zo enthousiast over Orvelte? Bertus Boivin: „Orvelte bleef authentiek omdat de eigendomsverhoudingen er heel anders lagen dan elders in Drenthe.” Het dorp telde veel pachtboerderijen, waarvan de bewoners niet zelf investeerden in de boerderijen. Ook niet in de jaren vijftig en zestig, toen landschap en boerderijen bezaken onder het gewicht van schaalvergroting en ruilverkaveling.

Lieve kon de boerderijen daardoor voor een schappelijk prijsje opkopen. En als er verderop een monumentale boerderij werd afgebroken, dan was hij er als de kippen bij om deze naar Orvelte te halen. Geld kwam van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en minister Marga Klompé. Zij maakte in 1967 van het hele dorp Orvelte een beschermd dorpsgezicht. Een van de eerste van Nederland.

Favoriet bij Boivin is de Bruntingerhof, een boerderij uit 1600 uit Bruntinge. In geen andere boerderij

is de voortschrijdende tijd zo zichtbaar. Ooit een 'los huus' waarin mens en dier in één ruimte vertoefden. Later kwam daar een voorhuis bij, met opslagruimte voor rogge op zolder, en een schaapskooi. De boerderij heeft deels nog lemen muren, voordat die werden vervangen door steen. Boivin wijst op de driehoekige raampjes van de potstal. Pas later kwamen de deuren aan de zijkant om de koeienmest uit de grupstal te scheppen. Minder schapen, meer koeien, werd het beeld na 1880.

Het verhaal van Orvelte begint in de tiende eeuw. Vanuit Wezup vestigden bewoners zich aan 'de overkant van het veld'. Vijf 'oererven' verschenen 'over het veld'. Orvelte dus, de vijf plekken zijn nog zichtbaar op de huidige plattegrond.

Orvelte ademt Drenthe rond het jaar 1900, maar is het daarmee een museumdorp? Je kunt de 150 inwoners niet kwader krijgen. Van der Bilt hekelde 'het gemakzuchtig cynisme' waarmee sommigen oordelen en spreken over het dorp. „Orvelte is een dorp van monumenten en cultureel erfgoed waarin mensen wonen, werken en geld verdienen”, benadrukt hij. Orvelte weerspiegelt als geen ander het Drentse eigen. Fel zegt Van der Bilt: „Daar moet je verrekte trots op zijn.”

Wethouder Booy van de gemeente Westerbork ontsteekt in 1970 de eerste 'ouderwetse' straatlantaarn.